خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی بۆ کورتەچیرۆکی (قەبات)ی گۆران سەباح.. بڵند باجەلان

سەرەتا:

کورتەچیرۆکی "قەبات"ی گۆران سەباح هەوڵێکە بۆ نیشاندانی تێکشکان و ئاڵۆزییەکانی ناو خێزان لە کۆمەڵگای ئێستای کوردی دا، بەتایبەت لە سایەی قەیرانی ئابووری و کاریگەرییەکانی تەکنەلۆجیای نوێ.

چیرۆکەکە بە زمانێکی ڕاستەوخۆ و واقیعی، لە ڕێگەی گێڕانەوەی چەندین دەنگەوە، ڕووداوی تەڵاقێکی سێ بە سێی نێوان "سەفین" و "سەناریا" دەخاتە ڕوو.

ئەم دەقە، وێڕای نیشاندانی لایەنە کۆمەڵایەتی و ڕۆژانەییەکان، دەکرێت لە ڕوانگەیەکی فەلسەفی و عیرفانی قووڵترەوە خوێندنەوەی بۆ بکرێت، بەتایبەت لە ژێر ڕۆشنایی بیرۆکەکانی " نیتشە" سەبارەت بە ویستی دەسەڵات، هەروەها لە دیدگای عیرفانەوە کە جەخت لەسەر خودناسین، زاڵبوون بەسەر نەفس، پێکهاتن لەگەڵ ڕاستی دەکاتەوە.

ویستی دەسەڵات و کارەکتەر

نیتشە پێی وایە ژیان بریتییە لە "ویستی دەسەڵات"، کە هەموو بوونەوەرێک، بە مرۆڤیشەوە، بەدوایدا دەگەڕێت بۆ گەشەکردن و سەپاندنی خۆی, ئەمە دەکرێت وەک چوارچێوەیەک بۆ خوێندنەوەی کارەکتەرەکانی ئەم چیرۆکە بەکار بهێندرێت.

سەفین نموونەیەکی بەرچاوی ویستی دەسەڵاتە کە لە ژێر گوشاردا تووشی شێوان بووە. ئەو وەک پیاوێک کە خۆی بە بەرپرسی خێزان دەزانێت، هەست دەکات ویستەکەی بۆ دابینکردنی سەفەر و ژیانی خۆشگوزەران بۆ ژنەکەی شکەت بووە. نەبوونی مووچە وای لێ دەکات هەست بە بێدەسەڵاتی بکات. لە کاتێکدا ناتوانێت دەسەڵاتی خۆی بەسەر حکومەتدا بسەپێنێت (بۆ وەرگرتنی مووچە)، ئەم ناڕازییە قووڵە دەگەڕێت.

ئەو هێرش دەکاتە سەر کەسانی لاوازتر: قوتابییەکەی، شۆفێری تەکسی، لە کۆتاییدا ژنەکەی. تەڵاقدانی سەناریا لای سەفین، سەرەڕای هەموو کێشەکانی، هەوڵێکی کۆتاییە بۆ سەپاندنی ویستی خۆی وەک دەسەڵاتدارێک لەو پەیوەندییەدا، کە چیتر نەیتوانی پارێزگاری لێ بکات. سەناریاش بە شێوازێکی جیاواز خاوەنی ویستی دەسەڵاتە.
داواکارییەکانی بۆ سەفەر و گەڕان، ساردبوونەوەی سێکسی، چوونە ناو

سۆشیال میدیا (تیکتۆک) هەموویان هەوڵن بۆ سەپاندنی ویست و خواستی خۆی. دڵخۆشییەکەی بۆ تەڵاقەکە نیشانەی سەرکەوتنی ویستی خۆیەتی بۆ ڕزگاربوون لە پەیوەندییەک کە چیتر نەیدەتوانی تێیدا بگاتە خواستی خۆی.
دایکی سەفین و دایکی سێناریا هەوڵ دەدەن دەسەڵاتی خۆیان بەسەر منداڵەکانیاندا بسەپێنن و کاریگەرییان لەسەر بڕیارەکانیان هەبێت. دایکی سەفین دەیەوێت کوڕەکەی "وەک جاران" بێت و ڕەخنە لە سێناریا دەگرێت، دایکی سێناریاش دەیەوێت کچەکەی "ئاوا لەو مل پانە قبوڵ نەکات". ئەمەش نیشانەی ویستی دەسەڵاتە بەسەر ژیانی کەسانی دیکەدا.

مرۆڤی کۆتایی نیتشه و مرۆڤی هەرزانی گۆران سەباح

ئەو هەستی تۆڵەیە، بریتییە لەو تووڕەیی و کینە قووڵەی کە لە هەستکردن بە بێدەسەڵاتی یان ستەمەوە سەرچاوە دەگرێت و ئاراستەی دەرەوە دەکرێت. سەفین، بەهۆی بێمووچەیی و نەتوانینی دابینکردنی ژیانی خۆش، تووشی ئەم حاڵەتە دەبێت. لەبری ئەوەی بەسەر ئەم ئاستەنگانەدا زاڵ بێت، دەست دەکات بە لێدان لە قوتابی و شەڕکردن لەگەڵ شۆفێری تەکسی و کۆتایی بە ژیانی هاوسەری دەهێنێت.
"مرۆڤی کۆتایی" لای نیتشە مرۆڤێکە کە گەیشتووەتە بارێکی پاشماوە، ژیانێکی بێ ئامانج و بێ ئایندە دەژی، تەنیا بەدوای ئاسوودەیی و چێژی کاتی و بێ واتا دەگەڕێت. داواکارییەکانی سێناریا بۆ سەفەر و گەڕان، ئاڵوودەبوونی بە تیکتۆک، دەتوانرێت وەک نیشانەی ئەم مرۆڤە کۆتاییە ببینرێت کە بەدوای چێژە هەرزانەکاندا دەگەڕێت و ژیانی هاوسەرییان تەنیا وەک ئامرازێک دەبینێت بۆ گەیشتن بەو چێژانە. هەروەها سەفینیش کاتێک دەست دەکات بە توندوتیژی لەبری چارەسەرکردنی کێشەکان بە شێوەیەکی قووڵتر، ئەویش نیشانەی هەمان دیاردەیە. جێگای باسە دختۆر گۆران سەباح ڕۆمانێکیشی هەیە بەناوی (مرۆڤی هەرزان).

پەیوەندی نێوان خود و خودا

عیرفان بەواتای پەیوەندیی پتەوی نێوان خود و خودا نەك بە واتای ئەو دنیا خورافیەی لە ئێستادا سۆفیزم وێنای دەکا، جەخت لەسەر پەیوەندی خود بە خودا، زاڵبوون بەسەر نەفسی ئەمارە (ego)، و گەیشتن بە ئاشتی و ئارامی ناوخۆ دەکاتەوە. زۆر جار کارەکتەرەکانی ئەم چیرۆکە بە پێچەوانەی ئەم بنەمایانەوە دەجوڵێنەوە.
کارەکتەرەکانی چیرۆکەکە، بەتایبەت سەفین و سێناریا، بە تەواوی لەناو نەفسی خۆیاندا نوقم بوون. کردارەکانیان لە داواکارییە

ماددییەکان و تووڕەیی و هەستی خۆبەزلزانینەوە سەرچاوە دەگرن. هیچ یەکێک لەوان هەوڵ نادات لە ڕێگەی خودناسینەوە هۆکاري ڕاستەقین□ی ناڕەحەتییەکانی بدۆزێتەوە و ڕووبەڕوویان ببێتەوە. سەفین هەستەکانی بەسەر کەسانی دیکەدا دەڕژێنێت، سەناریاش لە ڕێگەی داواکاری بێ کۆتایی و هەڵهاتن بۆ ناو جیهانی خەیاڵیی تیکتۆک، هەوڵی شاردنەوەی بۆشایی ناوەوەی دەدات.

عیرفان پێی وایە کێشەی مر□ق ل□ خودی خۆیەوە سەرچاوە دەگرێت، نەک لە دەرەوە، بەڵام ئەم کارەکتەرانە بەردەوام هۆکاری کێشەکانیان دەخەنە ئەستۆی دەرەوە (مووچە، سەناریا، سەفین). "قەبات" کە ناوی چیرۆکەکەیە و وشەیەکی هەولێرییە، دەتوانرێت بە واتای نەفسی مر□ق ل□ک بدرێتەوە کە وەک هێزێك بەسەر ڕۆحی مر□قدا زەخت دەکات و ڕێگەی لێ دەگرێت بگاتە ئاشتی و ئارامی.

ژیانی هاوسەریی نێوان سەفین و سەناریا بە تەواوی ماددی و دنیاییە. ئەوین و پەیوەندی ڕۆحی لەنێوانیاندا ون بووە. لە سەرەتای هاوسەرگیرییان سەفین سەناریا بە فریشتە ناودێر دەکات، لێ دواتر دەگۆڕێت بۆ پەیوەندییەکی پڕ لە داواکاری و تۆڵەسەندنەوە. لە عیرفاندا، پەیوەندییەکانی مر□ق پ□ویستە بنەمایان لەسەر ئەوین و بەزەیی و لێبوردەیی بێت، نەک لەسەر داواکارییە ماددییەکان یان سەپاندنی ویست.

خواستی سەناریا بۆ سەفەر و گەڕان، لە دیدی عیرفانییەوە، تەنیا ئارەزووی دنیاییە کە لە کۆتاییدا مر□ق تووشی ناڕەزایی و بەتاڵی ناوەوە دەکات. لە عیرفاندا، "سەفەر"ی ڕاستەقینە سەفەرکردنە بۆ ناو خود و گەڕان بەدوای ڕاستیدا، نەک سەفەرکردن بۆ شوێنە ماددییەکان.

لە چیرۆکەکەدا جەستە و پێداویستییەکانی زۆر زاڵن. خواردن (دۆڵمە یان شاورمە)، سێکس (گانم ناداتێ)، ئارەزووی سەفەرکردن، هەموویان پێداویستیی جەستەیین. هیچ ئاماژەیەک بە بوونی پێداویستییەکی ڕۆحی یان عیرفانی نییە. ئەمە نیشانەی جیهانبینییەکی تەواو ماددیی کارەکتەرەکانە کە لە فەلسەفەی عیرفانیدا بە سەرچاوەی ناخۆشی و خەم و پەژارە دادەنرێت و دختۆر گۆران بە جوانی دایڕشتووە.

ڕەخنە لە لایەنی هونەری و تەکنیکیی چیرۆکەکە

یەکەم: نووسەر شێوازێکی تەکنیکی جوانی بەکارهێناوە کە بریتییە لە گێڕانەوەی ڕووداوەکان لە دیدی چەند کارەکتەرێکەوە. ئەمە یارمەتی خوێنەر دەدات کە لە نزیکەوە هەست و بیرکردنەوەی کەسایەتییە جیاوازەکان بناسێت. بەڵام کێشەیەک هەیە؛ شێوازی گێڕانەوەی دەنگی جیاوازەکان (سەفین، دایکی سەفین، دایکی سەناریا، سەناریا) زۆر

لێک نزیکە و هەندێک جار ئەوەندە جیاوازییەکی ڕیش□یان نییە کە خوێنەر بتوانێت بە ئاسانی جیاوازی له‌نێوان دەنگی نووسەر و دەنگی کارەکتەرەکان بکات. زۆر کەم دەتوانرێت “شێواز”ی قیاس و ڕستەسازیی جیاواز لە نێوان کارەکتەرەکاندا هەست پێ بکرێت، کە ئەمەش کاریگەریی “فره ده‌نگی” کەم دەکاتەوە.

دووه‌م: کارەکتەرەکان زۆر ڕاستەقینە و واقیعیین، بەتایبەت لە نیشاندانی ناڕەزایی و تووڕەییەکانی ڕۆژانە, لێ کەمترین گەشەکردنیان تێدا دەبینرێت. به درێژایی چیرۆکەکە، تەنیا ڕووبەرەکانی ناڕەزایی و تووڕەییەکانیان دەردەخەن، بەبێ ئەوەی هەوڵێک بۆ تێگەیشتن یان گۆڕینی خۆیان بدەن. ئەمە دەقەکە دەگۆڕێت بۆ ئاوێنەی ڕووداوەکانی ژیان و هەستی تاک، نەک لێکۆڵینەوەیەکی قووڵ لە خودی مر□ق.

سێیه‌م: زمانەکەی ڕاستەوخۆ و واقیعییە و زۆر نزیکە لە زمانی قسەکردنی ڕۆژانە. بەکارهێنانی وشەی وەک “قەبات” و “زمانپەل” و “مل پان” و “بەدفەڕ” دەقەکە دەوڵەمەند دەکات بە وشەی فۆلکلۆری و ناوخۆیی, لێ لە هەندێک شوێندا، بەکارهێنانی زۆری وشەی زبر و توندوتیژ (لێدان، گارەگار، شیڕاندن, گانم ناداتێ) دەقەکە لە ڕووی هونەرییەوە کەمێک هەژار دەکات، چونکە ناتوانێت بە وردەکاری و قووڵی, دەروونی مر□ق د□رب□□□ت، بەڵکو تەنها کاردانەوە سەرەتاییەکانیان پیشان دەدات.

چواره‌م: چیرۆکەکە وەک کورتەچیرۆک خاوەنی چڕییە، بەڵام ئەم چڕییە وادەکات خوێنەر هەست بە پچڕپچڕی بکات لە کاتی گواستنەوەی خێرا لە دەنگێکەوە بۆ دەنگێکی دیکە. هەندێک لە بەشەکان (بە تایبەت بەشی کۆتایی سەناریا) هەست دەکەی بە ناتەواوی کۆتایی هاتووە.

به کورتی:

“قەبات”ی گۆران سەباح چیرۆکێکی گرنگ و جیاوازە لە نیشاندانی لایەنە واقیعی و خەمناکەکانی ژیانی هاوسەری و قەیرانی ئابووری لە کۆمەڵگای کوردیدا. نووسەر توانیویەتی بە شێوازێکی هونەری (گێڕانەوەی چەند دەنگ) و زمانی واقیعی، وێنەیەکی ڕوون لەم کێشانە بخاتە ڕوو.

ئه‌نجام:

لە ڕوانگەی فەلسەفەی نیتشەوە، چیرۆکەکە وێنەی “مرۆڤی کۆتایی” نیشان دەدات کە لە ویستی دەسەڵات نوقم بوون، بێ ئەوەی بتوانن

بەسەر خودی خۆیاندا زاڵ بن یان بەها نوێیەکان دروست بکەن. کارەکتەرەکان لە بازنەیەکی بێ کۆتایی لە تووڕەیی و داواکاری و تۆڵەسەندنەوەدا دەخولێنەوە.
لە ڕوانگەی عیرفانییەوە، چیرۆکەکە بە تەواوی نیشانەی ونبوونی ڕۆحی و گەیشتن بە خودناسیی دەخاتە ڕوو. کارەکتەرەکان لەناو نەفسی خۆیاندان و تێگەیشتنێکی قووڵیان بۆ ژیان و پەیوەندییە مرۆییەکان نییە، بەڵکو تەنیا بەدوای چێژە ماددی و کاتییەکاندا دەگەڕێن.

لە کۆتاییدا، چیرۆکەکە وەک ئاوێنەیەکە بۆ ناڕەزاییە کۆمەڵایەتییەکان، لە پێویستە قووڵتر بڕواتە ناو ڕۆحی مرۆڤەوە، نەک تەنیا ڕووبەرە دەرەکییەکان نیشان بدات. ئەگەر نووسەر کەمێک ڕێگەی بە کارەکتەرەکانی بدایە کە لەو بازنەی نەفسە دەربچن و ڕووبەڕووی خودی خۆیان ببنەوە، دەقەکە دەبووە خاوەنی قووڵاییەکی فەلسەفی و عیرفانی زیاتر و کاردانەوەیەکی هەمیشەیی تری بەسەر خوێنەردا دەبوو.

بەند باجەلان

سەرچاوە: قەبات، گۆران سەباح، گۆڤاری کاروان، 2025